

MAGDALENA KOZERA
*Akademia Rolnicza
w Poznaniu*

ROLNICZY BIZNES - JAK UCZYĆ SIĘ NA PRZYKŁADACH PREZENTOWANYCH W FILMACH VIDEO

Zmiany zachodzące w całej polskiej gospodarce związane z funkcjonowaniem mechanizmów rynkowych wywołują konieczność dostosowywania rodzimego rolnictwa do warunków i standardów obowiązujących w większości państw zachodnich. W procesie tym szczególnego znaczenia nabierają działania o charakterze edukacyjnym zmierzające do podniesienia poziomu wiedzy i umiejętności rolniczych oraz aktywizujące przedsiębiorczość i kreatywność mieszkańców wsi. Metodyka tych działań nawiązuje do tradycji pozytywistycznej zakładającej kształcenie od podstaw. Wyzwaniem naszych czasów stały się fundamentalne zasady ekonomii dostosowujące podmioty do warunków gry rynkowej. Edukowanie w tym zakresie jest zadaniem różnego rodzaju instytucji oświatowych, a wśród nich szkół rolniczych średniego i wyższego szczebla. Placówki te stanęły przed koniecznością zmodyfikowania programów kształcenia tak, aby objęci nim wychowankowie potrafili we właściwy sposób reagować na czynniki zmieniającej się rzeczywistości. To ambitne zamierzenie wciąż jeszcze napotyka barierę w postaci braku odpowiednich środków dydaktycznych nawiązujących do dynamicznie rozwijającej się praktyki rolniczej, tak w kraju jak i na świecie. Proponowany cykl kaset jest próbą wypełnienia tej luki dającą możliwość w zasadzie beznakładowego poznawania doświadczeń innych państw.

„*Rolniczy biznes*” to zestaw 10-ciu filmów dydaktycznych powstałych dzięki współpracy Programu Unii Europejskiej Phare, Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA oraz Fundacji Kultury Wsi, która jednocześnie jest producentem cyklu.

Przedstawiany komplet składa się z 5-ciu kaset, grupujących ważne dla polskiego rolnictwa problemy w bloki tematyczne, które poddawane są kolejno analizie popartej przykładami z życia gospodarczego rolników, państw należących do tej samej strefy klimatycznej co Polska. Wśród państw tych wymienić

można USA, Wielką Brytanię, Francję, Niemcy, a nawet - jak w przypadku omawiania agroturystyki i rolnictwa ekologicznego - kraje skandynawskie. Filmy składające się na ten cykl to kolejno:

1. <i>Jak sprzedawać,</i>	2. <i>Specjalizacja,</i>
3. <i>Użytki zielone,</i>	4. <i>Mleko, mleko,</i>
5. <i>Organizacje rolnicze,</i>	6. <i>Usług,</i>
7. <i>Agroturystyka,</i>	8. <i>Rolnictwo i żywność ekologiczne,</i>
9. <i>Małe przetwórnice,</i>	10. <i>Doradztwo rolnicze.</i>

Ten swego rodzaju dekalog otwiera film pt.: **Jak sprzedawać**. Film ten jest kompendium wiedzy o rynku. Można znaleźć w nim nie tylko odpowiedź na zawarte w tytule podstawowe dla rolnika pytanie, ale również dokonać powtórzenia i utrwalenia wiadomości z zakresu ekonomii, a przede wszystkim rynku i mechanizmów z nim związanych. Efekt ten osiągnięto przy pomocy nieskomplikowanego zabiegu technicznego, umieszczając w trakcie omawiania przykładów proste i czytelne piktogramy oraz napisy wydobywające myśli i słowa przewodnie charakterystyczne dla omawianego tematu. Przykładem mogą być definicje rynku, giełdy czy aukcji oraz przedstawiony w formie piktogramu proces negocjacji cen. Różnorodność rozwiązań problemu sprzedaży prezentowana w filmie, a stosowanych z powodzeniem w wielu krajach, zachęca do skorzystania z tych doświadczeń lub przynajmniej stanowi przesłanie do refleksji nad pożądanym stanem naszego krajowego rynku rolnego.

Film pt.: „*Specjalizacja*” jest poniekąd kontynuacją podjętych rozważań naświetlając zagadnienia specjalizacji od strony korzyści możliwych do osiągnięcia dzięki koncentracji produkcji na jednym, określonym kierunku. Z drugiej strony zaś wskazuje na niebezpieczeństwa wynikające z faktu prowadzenia jednorodnej produkcji, co wydaje się dosyć ryzykowne w warunkach polskich. Niebezpieczeństwo to wynika często z nietrafnego wyboru kierunku inwestycji tak pod względem finansowym jak i przedmiotowym. Efektem negatywnym okazuje się wówczas trudna sytuacja ekonomiczna oraz wielość negatywnych czynników środowiskowych ograniczających potencjalne możliwości produkcyjne. W tym miejscu wskazać można na ogromne zapotrzebowanie rodzimego rolnictwa na specjalistyczną kadrę doradcą oraz na konieczność podnoszenia wiedzy i kwalifikacji zainteresowanych rolników. Film pokazuje też ekonomiczną prawidłowość, że przy ciągłości i odpowiedniej skali produkcji krótkotrwałe niepowodzenia wywołane wahaniami koniunktury ulegają niwelacji, ze względu na osiągnięte w poprzednich latach sukcesy, dające możliwość akumulacji pewnej ilości środków.

Zagadnienie specjalizacji w produkcji zwierzęcej zaprezentowano w kolejnych filmach prezentowanego cyklu pt.: „*Użytki zielone i Mleko, mleko*”. Szczegółowo omówiono problematykę minimalizacji kosztów produkcji prezentując m.in. korzyści wynikające z właściwej gospodarki paszowej poczynając od właściwej pielęgnacji i użytkowania użytków zielonych, przez racjonalne żywienie i utrzyma-

manie zwierząt, do efektu końcowego w postaci wysokiej wydajności i jakości produktów. Znakomitym przykładem są farmy mleczne - takie zagadnienia ekonomiczne jak skala produkcji, specjalizacja jak i racjonalne gospodarowanie posiadanymi zasobami. Wyeksponowanymi zagadnieniami są tu m.in. baza paszowa oraz właściwe wykorzystywanie potencjału genetycznego ras mlecznych bydła.

W filmie „*Mleko, mleko*” autorzy nie poprzestając na elementach produkcyjnych poszerzyli temat o aspekty organizacji produkcji. Bardzo szeroko potraktowano w nim problematykę przechowywania i wstępnej obróbki mleka jako surowca oraz podkreślono troskę o zachowanie wszystkich standardów jakościowych. Nie pominięto również działalności skierowanej na utrzymanie dobrego zdrowia i samopoczucia zwierząt.

Dwa następne filmy „*Organizacje rolnicze i Usługi*” traktują o innym, ważnym problemie. Problem ten to brak konsolidacji wśród rolników jako grupy społeczno-zawodowej, będących właścicielami znacznej ilości rozdrobnionych warsztatów wytwórczych. Stawia to rolników w niekorzystnej sytuacji. Zatomizowanie środowiska producentów rolnych wywołuje konieczność obrony interesów grupowych oraz zwiększania skuteczności działań. Celom tym służyć powinny m.in. spółki, spółdzielnie, związki branżowe, grupy producenckie lub marketingowe. Problem ten nabiera szczególnego znaczenia w okresie, w którym się obecnie znajdujemy, na etapie powoływania do życia Izb Rolniczych, a zawarte w nim przykłady stanowią ważny argument przemawiający za słusznością tych działań. Różnego rodzaju formy współpracy propagowane wśród rolników sugerują możliwości przynajmniej częściowego rozwiązania problemów związanych z nadmiernym zatrudnieniem w rolnictwie polskim. W filmie pt.: „*Usługi*” podjęto temat wielofunkcyjnego rozwoju środowiska wiejskiego, z podaniem adekwatnych przykładów. Przedstawiona koncepcja podkreśla socjalną i społeczną rolę małych gospodarstw wiejskich powszechnie uznawanych za nieudolne ekonomicznie. Uwypuklano rolę środowiska wiejskiego jako przestrzeni życiowej dla wielu ludzi związanych pośrednio lub bezpośrednio z pracą w rolnictwie.

Przyjęta konwencja rozważań kontynuowana jest w kolejnych filmach *Agroturystyka oraz Rolnictwo i żywność ekologiczna*. Oba filmy traktują o przyjaznym dla przyrody wykorzystywaniu jej zasobów, a również o tym jakie korzyści można otrzymać propagując obiektywnie istniejące walory środowiska. Ukazano funkcjonowanie gospodarstw agroturystycznych wraz z działaniami zmierzającymi do zwiększenia zainteresowania tą działalnością zarówno turystów jak i samych rolników. Zamieszczone przykłady obrazują pomysły zagospodarowanie naturalnych atrakcji oraz możliwość tworzenia dodatkowych, proekologicznych urozmaień. Postępowanie takie przynieść może dodatkowy dochód w przypadku agroturystyki, ale również może dać efekt w postaci zdrowych, biologicznych produktów. Produkty naturalne, nazywane biologicznymi lub ekologicznymi wytwarzane są bez użycia środków chemicznych do nawożenia, pie-

lęgni i ochrony. Przykłady korzyści i niedogodności rolnictwa zintegrowanego zawarte w filmie stanowią ciekawy materiał, godny zainteresowania, rolnictwa, które być może już wkrótce stanie się wyzwaniem również dla rolników w naszym kraju.

Cykl kaset zamykają filmy pt.: „*Małe przetwórnictwo i Doradztwo rolnicze*”. W stosunku do przedstawionych już 8 filmów oraz też w nich zawartych, które zasługują na szczególne zainteresowanie ze strony rolników, kolejny film jest nieco kontrowersyjny. Przedstawia on ideę rozwijania małych przetwórnictw powiązanych ekonomicznie ze środowiskami i rynkami lokalnymi. Jako szczególną zaletę tej formy działalności, autorzy filmu podkreślają szeroką ofertę różnorodnych produktów, tym chętniej nabywanych im bardziej odbiegają od wyrobów nasowych powszechnie spotykanych w sklepach. Uogólniając, film przedstawia preferencje nabywców w kierunku żywności mało przetworzonej, o dużym stopniu rzadkości, podczas gdy polski konsument stosunkowo niedawno zetknął się z ogromną ilością produktów wytwarzanych na skalę przemysłową - z całą ich różnorodnością - uznając zachodni model konsumpcji lat 80-tych i wcześniejszych. Mało optymistycznie przedstawiono zagadnienie minimalizacji kosztów w małych przetwórnictwach. W warunkach polskich działania takie w przeważającej mierze doprowadzają do obniżania się jakości produkowanych wyrobów.

Treści omówionych filmów pozostawiają pewien niedosyt i wiele otwartych pytań. Pojawia się też pytanie co robić aby zmienić istniejący stan rzeczy? Odpowiedź zawarto w ostatnim filmie z omawianego cyklu - „*Doradztwo*”. Przedstawiono w nim sposób organizacji działań doradczo-edukacyjnych w USA oraz krajach Europy Zachodniej. W porównaniu z tymi krajami, film wywołuje refleksje nad stanem naszego doradztwa rolniczego, nie napawające optymizmem. Poniekąd ma to swoje uzasadnienie w biernej postawie samych zainteresowanych - rolników oraz związane jest z nieodpłatnym charakterem usług świadczonych przez jednostki doradcze. Zagadnienie to zasługuje na wnikliwą analizę zarówno od strony edukowania rolników jako potencjalnych odbiorców pomaganych rozwiązań jak i samych doradców, stojących przed zadaniem powszechniania wiedzy.

Dziesięć omówionych filmów stanowić może cenny materiał przydatny kształceniu młodego pokolenia rolników - przedsiębiorców w kierunku przygotowania ich do nowych specjalizacji stanowiących odpowiedź na zmieniające się realia życia gospodarczego. Specjalizacje te to między innymi agroturystyka, wytwarzanie żywności ekologicznej oraz prowadzenie działalności z szeroko pojętym agrobiznesu.

Dodatkowym walorem prezentowanego cyklu jest fakt, iż mimo swego typowo szkoleniowego charakteru oraz dość znacznej objętości nie stanowi materiału nudnego i rozwlekłego, co jest częstą wadą tego rodzaju programów oświatowych. Schemat konstrukcyjny wszystkich filmów to przedstawienie przykładów

z państw zachodnich, opatrzonej wartką narracją i odniesienie ich do polskiej rzeczywistości.

Zaprezentowane filmy posiadają niewątpliwie dużą wartość dydaktyczną i poznawczą dlatego też warto polecić je nie tylko uczniom i słuchaczom szkół i uczelni rolniczych lecz również nauczycielom i wykładowcom, a także pracownikom placówek doradztwa rolniczego w całym kraju.